

Visie | 2025 – 2030

Routes naar Impact, samen *op weg*

Universiteiten zijn onmisbare motoren van kennis, innovatie en maatschappelijke vooruitgang. Ze brengen talenten samen, ontwikkelen baanbrekende inzichten en dragen actief bij aan het oplossen van grote uitdagingen van vandaag en morgen. Door wetenschappelijk onderwijs, onderzoek en samenwerking met maatschappelijke partners vormen universiteiten het hart van een dynamisch innovatie-ecosysteem.

Universiteiten
van Nederland

In de strategische plannen van alle Nederlandse universiteiten zien we een breed gedeelde ambitie om op verschillende terreinen maatschappelijke impact te realiseren. In hun doelstellingen leggen ze zonder uitzondering de nadruk op de bijdrage die ze leveren en verder willen leveren aan de grote maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan, met de Sustainable Development Goals (SDG's)¹ en technologische, disruptieve ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld AI en een weerbare samenleving, als speerpunten. Samenwerking, zowel regionaal, Europees als internationaal, wordt als essentieel gezien voor het behalen van impactdoelen.

Sinds 2005 is de kerntaak van universiteiten –“kennis overdragen ten behoeve van de maatschappij” (WHW)- officieel vastgelegd in de wet. Dit gebeurde zonder bijbehorende structurele bekostiging. Toch hebben universiteiten zich

sindsdien onverminderd ingezet om onderzoekers en docenten te ondersteunen bij het realiseren van maatschappelijke impact. Dit is geen vanzelfsprekendheid: impact creëren kost tijd, geld en inspanning. In bovenstaande formulering van de taak in de WHW ligt een transactioneel karakter besloten, waardoor bij de uitvoering van de impact taak de nadruk in de afgelopen jaren heeft gelegen op valorisatie. Hoewel valorisatie (het omzetten van kennis in economische en maatschappelijke waarde) belangrijk blijft, groeit het besef dat dit slechts één aspect is van de bredere interactie tussen universiteit en samenleving. Het idee van ‘kennisoverdracht’ suggereert bovendien een externe positie, terwijl universiteiten juist onderdeel zijn van diezelfde maatschappij. In deze visie onderscheiden we daarom valorisatie, innovatie en impact als samenhangende maar afzonderlijke begrippen in het benutten van kennis (zie kader).

Impact, valorisatie en innovatie: definities en afbakening

Er is veel gezegd en geschreven over wat impact al dan niet is. Universiteiten creëren impact via onderzoek, onderwijs en maatschappelijke betrokkenheid – zowel afzonderlijk als in samenhang. Hoewel impact steeds meer verweven is met onderzoek en onderwijs, vraagt het ook om een gerichte aanpak. In deze visie benaderen we impact daarom als een aparte taak met een eigen focus. We hanteren daarbij de volgende definities:

Valorisatie is het proces van het omzetten van kennis en onderzoek naar economische en/of maatschappelijke waarde.

Innovatie is de implementatie van nieuwe ideeën, processen, producten of diensten die waarde toevoegen, of een probleem oplossen. Innovatie kan dus voortkomen uit valorisatie.

Impact is een veelomvattend en abstract begrip, dat doorgaans verwijst naar de bijdrage die een activiteit, project of onderzoek heeft op een daadwerkelijke verandering in de samenleving, economie of wetenschap gericht op de korte of langere termijn.

Het verschil tussen valorisatie, innovatie en impact ligt in de focus en rol binnen het proces van kennisontwikkeling en toepassing. Ze zijn nauw met elkaar verbonden, maar richten zich op verschillende stappen binnen het proces van het benutten van kennis. Valorisatie en innovatie zijn dus geen vaste stappen binnen impactcreatie, maar dragen er beide op verschillende manieren aan bij. Impact is het einddoel: het uiteindelijke verschil dat je maakt in de wereld.

¹ i.e. duurzame ontwikkeling voor mens en planeet gevat in 17 wereldwijde doelen van de VN met focus op armoedebestrijding, ongelijkheid te verminderen en klimaatverandering aan te pakken.

Academici dragen allemaal op hun eigen manier bij aan maatschappelijke impact, passend bij hun profiel en wetenschappelijke tradities. Sommige academici richten zich sterk op ondernemerschap en innovatie, terwijl andere een grote rol spelen in het publieke debat of nauwe banden hebben met het professionele veld. Binnen de natuurkunde ontwikkelen onderzoekers bijvoorbeeld nieuwe halfgeleiders die snellere en energiezuinigere elektronica mogelijk maken, terwijl milieuwetenschappers strategieën ontwerpen om biodiversiteit te beschermen en klimaatverandering tegen te gaan. In de taal- en communicatiewetenschappen wordt onderzocht hoe overheden effectiever kunnen communiceren met burgers of hoe gezondheidsvoorlichting beter kan aansluiten bij verschillende doelgroepen.

In de praktijk zien we dat impact grofweg langs drie hoofdroutes tot stand komt:

→ **Route 1: impact via startups en social ventures**

→ **Route 2: impact via samenwerking, co-creatie en open science**

→ **Route 3: impact via beleid, advies en wetenschapscommunicatie**

We onderscheiden drie impactroutes, maar in de praktijk lopen deze vaak in elkaar over. Zo ontstaat impact via beleid en advies (route 3) vaak door samenwerking en co-creatie (route 2), bijvoorbeeld wanneer wetenschappers en beleidsmakers gezamenlijk kennis ontwikkelen. Evenzo kunnen startups en social ventures (route 1) voortkomen uit onderzoeksprojecten die in nauwe samenwerking met maatschappelijke of industriële partners (route 2) zijn opgezet, zoals startups uit gezamenlijke onderzoeksprogramma's. Hoewel de routes niet strikt gescheiden zijn, definiëren we ze afzonderlijk om recht te doen aan de specifieke kansen, uitdagingen en vaardigheden die elke route vereist. Bovendien brengen ze diverse professionals samen die gebaat zijn bij gerichtere kennisuitwisseling en samenwerking.

In deze visie zijn voor elk van de drie routes de belangrijkste kansen, knelpunten en ambities in kaart gebracht. Door onze focus te verbreden, geven we nadrukkelijker aandacht aan de impact van de sociale en geesteswetenschappen (SSH). Binnen route 1 - traditioneel gedomineerd door STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) startups - hebben we expliciet ruimte gecreëerd voor SHAPE²-startups en social ventures, waardoor de impact van SSH zichtbaarder wordt. Routes 2 en 3 zijn bij uitstek terreinen waarop de sociale en geesteswetenschappen al sterke impact realiseren.

Uitdagingen bij het realiseren van maatschappelijke impact

Universiteiten hebben de afgelopen jaren aanzienlijke stappen gezet om hun impacttaak te versterken, maar dit proces blijft niet zonder uitdagingen. Bezuinigingen en het gebrek aan academische erkenning vormen een bedreiging voor verdere voortgang, terwijl programma's zoals "Erkennen en Waarderen" kansen bieden. Echter, een fundamentele cultuuromslag is een langzaam proces.

Universiteiten werken ook op het gebied van impact steeds beter samen, maar onderlinge competitie kan deze samenwerking soms belemmeren. Binnen de impactroute van startups is de samenwerking relatief goed georganiseerd, maar voor andere routes ontbreekt een gestructureerd netwerk, wat leidt tot het herhaaldelijk uitvinden van werkwijzen en een gebrek aan zichtbaarheid. Ondanks de aanzienlijke bijdrage van universiteiten aan innovatie en maatschappelijke vooruitgang, is de zichtbaarheid van hun impact, met name binnen de sociale en geesteswetenschappen, nog onvoldoende. Het is essentieel dat we gezamenlijk werken aan het beter positioneren en tonen van deze impact, zowel richting beleidsmakers als de samenleving.

² SHAPE staat voor Social Sciences, Humanities and the Arts for People and the Economy.

De vraag naar methoden om impact te meten neemt toe, maar wetenschappelijk onderzoek volgt vaak een onvoorspelbaar pad, waardoor de maatschappelijke waarde ervan pas later of op onverwachte manieren zichtbaar wordt. Dit maakt het ontwikkelen van impactindicatoren complex. Universiteiten hanteren daarbij hun eigen meetmethoden³, wat gezien hun diverse contexten en focus logisch is. Tegelijkertijd is het waardevol om na te denken over gezamenlijke metrics die ook op de lange termijn bruikbaar zijn. Dit zou de zichtbaarheid van universitaire impact versterken en de gezamenlijke bijdrage van universiteiten effectiever positioneren bij beleidsmakers en politici.

Tenslotte moet de balans tussen maatschappelijke impact en wetenschappelijke vrijheid zorgvuldig worden bewaakt. De focus op impact kan het risico van instrumentalisering van wetenschap met zich meebrengen. Fundamenteel onderzoek heeft vaak een onvoorspelbare en langetermijn impact, waardoor een te sterke nadruk op directe maatschappelijke uitkomsten exploratief en risicovol onderzoek kan ondermijnen. Daarnaast wordt de uiteindelijke impact mede bepaald door externe factoren zoals beleidskeuzes, technologische ontwikkelingen en economische omstandigheden. Dit maakt het lastiger om impact als prestatie-indicator te gebruiken zonder de wetenschappelijke dynamiek te ondermijnen.

Van uitdagingen naar ambities

De uitdagingen rondom impact vragen om een gerichte en gezamenlijke aanpak. Om impact structureel te verankeren in onderzoek en onderwijs, samenwerking te versterken, zichtbaarheid te vergroten en impactmeting te verbeteren, is een ambitieuze koers nodig. Universiteiten nemen hierin hun verantwoordelijkheid door impact niet alleen te stimuleren, maar ook de randvoorwaarden te creëren hiervoor.

Dit vertaalt zich in de volgende ambities:

- **Impact als professionele kerntaak**
Ondanks bezuinigingen blijven we vastberaden inzetten op het organiseren van impactcreatie als een vanzelfsprekend onderdeel van zowel onderzoek als onderwijs. Tegelijkertijd onderkennen we dat impact een professionele taak is die specifieke ondersteuning, erkenning en waardering vereist, evenals de benodigde tijd en middelen. Alleen door impact structureel te verankeren en te faciliteren, kan het zijn volle potentieel bereiken en effectief bijdragen aan maatschappelijke en wetenschappelijke opgaven.
- **Versterken van de zichtbaarheid van universitaire impact**
Universiteiten zetten zich gezamenlijk in om hun bijdrage aan maatschappelijke uitdagingen beter zichtbaar te maken. Dit doen we door een sterke, gezamenlijke positionering, strategische public affairs en de ontwikkeling van gedeelde impactindicatoren. Zo laten we niet alleen zien wat we doen, maar maken we ook tastbaar welke waarde universiteiten toevoegen aan de samenleving. Hierop kunnen we samenwerken met de NFU.
- **Versterken van samenwerking voor maximale impact**
Universiteiten zetten onverminderd in op samenwerking op regionaal, nationaal, Europees en internationaal niveau. We streven ernaar de samenwerking binnen elke impactroute te versterken, zodat kennisuitwisseling en gezamenlijke werkwijzen beter worden gefaciliteerd. Binnen route 1 (impact via startups en social ventures) is deze samenwerking, met name voor tech startups, al redelijk goed georganiseerd, met een sterk Knowledge Transfer Offices (KTO)-netwerk en thematische samenwerkingen. Voor route 2 (impact via samenwerking, co-creatie en open science) en route 3 (impact via beleid, advies en wetenschapscommunicatie) willen we de ontwikkeling van vergelijkbare structuren ondersteunen. Zo zorgen we ervoor dat elke impactroute optimaal functioneert en maatschappelijke impact duurzaam wordt versterkt.

³ Zie bijvoorbeeld: <https://vu.nl/en/about-vu/more-about/sdg-dashboard> en <https://www.eur.nl/en/media/2024-06-euresiimpact-indicators-list2024v2> voor mooie voorbeelden.

Kansen, uitdagingen en ambities bij route 1: impact via startups en social ventures

De afgelopen jaren lag de focus van de derde kerntaak, zoals gedefinieerd in de WHW, bij UNL voornamelijk op het onderdeel “impact via startups”. En dan met name STEM startups. Inmiddels heeft deze route zich zeer succesvol ontwikkeld en geprofessionaliseerd. Ze is met name georganiseerd in het KTO-netwerk dat met elkaar overlegt, best practices deelt, masterclasses organiseert en gezamenlijk werkt aan harmonisatie van administratieve en juridische processen, zoals IP-overdracht. Het Deltaplan Valorisatie was met name gericht op het versterken van deze route. Hoewel het plan door de groeifondscommissie is afgewezen, onderschrijven we als universiteiten de probleemstelling die in het voorstel is gepresenteerd. Daarnaast is er binnen het ecosysteem rondom deze route veel energie om de samenwerkingen die zijn ontstaan door het opstellen van het Deltaplan voort te zetten, bijvoorbeeld door de Thematisch Technologie Transfer (TTT) programma’s verder te versterken. Het zou wenselijk zijn om dit vast te houden.

Het KTO-netwerk breidt zich steeds verder uit en omvat inmiddels niet alleen universiteiten, maar ook hogescholen en andere belangrijke spelers zoals TNO en Sanquin. Deze verbreding wordt door velen als waardevol ervaren, vooral voor het delen van best practices. Tegelijkertijd brengt het uitdagingen met zich mee, omdat het formuleren van een gezamenlijke strategische agenda hierdoor complexer wordt. De afgelopen jaren heeft het KTO-overleg veel bestuurlijke aandacht gekregen, door deelname van bestuurders van zowel UNL en NFU. Dit was een logische stap om de startup-route, na opname in de WHW, een stevige impuls te geven. Inmiddels is deze route goed georganiseerd en ligt de focus van het overleg primair op kennisdeling in plaats van strategische beleidsontwikkeling. Daarom wordt voorgesteld om de bestuurlijke lijn weer via het reguliere ambtelijke overleg (AOV) te laten verlopen.

Daarnaast lijkt er in het veld behoefte aan een vakvereniging waarin KTO’s gezamenlijk de uitdagingen uit het Deltaplan kunnen oppakken en een eigen strategische agenda kunnen formuleren. Het KTO-netwerk Nederland heeft hiertoe KEEN-

NL opgericht. UNL kan hierin een rol spelen als agendavolger, zodat strategische thema’s vanuit het netwerk effectief kunnen worden ingebracht in de stuurgroepen van UNL en NFU. Verder wordt er positief gesproken over diverse thematische samenwerkingen die voortkomen uit groeifondsprogramma’s, zoals Biotech Booster, chipNL, PhotonDelta, Quantumdelta, enz. Deze programma’s bevorderen samenwerking en schaalvoordelen via thematische netwerken, verbinden regionale innovaties met nationale programma’s voor bredere impact en kennisdeling, en faciliteren in het geval van Biotech Booster coaching met experts uit het bedrijfsleven.

Uit de gesprekken blijkt een groeiende aandacht voor social ventures⁴. Nu steeds meer studenten en onderzoekers maatschappelijke impact boven winstmaximalisatie stellen, neemt de behoefte aan gerichte begeleiding bij sociale ondernemingen toe. De begeleiding van dit soort ondernemingen vraagt echter om een andere aanpak dan de traditionele startup-begeleiding en verdient meer structurele aandacht. Daarnaast groeit ook het potentieel voor SHAPE-startups (Social Sciences, Humanities, and the Arts for People and the Economy). Het begeleiden van SHAPE-startups vereist een andere aanpak dan die van STEM-startups. Toch blijven zij, net als social ventures, achter in financiering en ondersteuning, ondanks hun bijdrage aan duurzame economische groei en maatschappelijke impact. Zowel social ventures als SHAPE-ondernemingen krijgen nog niet de erkenning en ondersteuning die ze nodig hebben. Door deze beter te structureren en zichtbaar te maken, kunnen ze hun impact en groeipotentieel volledig benutten. Initiatieven zoals het SHAPE-netwerk⁵ kunnen hierin een cruciale rol spelen.

4 Social ventures zijn ondernemingen die als kerndoel een impactmissie hebben, gericht op het bewerkstelligen van positieve maatschappelijke, milieu gerelateerde of culturele veranderingen. Social ventures kunnen verschillende bedrijfsvormen aannemen, afhankelijk van hun impactdoelen, financieringsbehoeften en schaal. Ze kunnen zowel STEM als SHAPE zijn.

5 Een KTO-netwerk dat de valorisatie en impact van sociale wetenschappen, geesteswetenschappen en de kunsten bevordert en ondersteunt.

Uit gesprekken met wetenschappers komt naar voren dat zij zich vaak onvoldoende ondersteund voelen door KTO's, terwijl KTO's op hun beurt aangeven dat hun expertise niet altijd wordt erkend door onderzoekers. Deze kloof ontstaat grotendeels door wederzijdse misvattingen en gebrekkige communicatie. Om deze kloof te dichten en het wederzijds begrip en de samenwerking te versterken, zal er stevig worden ingezet op het verbeteren van de onderlinge communicatie en het wegnemen van de misvattingen die nog te vaak over en weer en tussen beiden groepen leeft.

Verder ontbreekt er in Nederland een gecoördineerde aanpak voor incubatie-activiteiten, waardoor ondersteuning in de vroege fase van ondernemerschap gefragmenteerd blijft. Veel academische onderzoekers en studenten zijn zich niet bewust van de route van onderzoek naar ondernemerschap of ervaren hoge drempels. Initiatieven zoals het Demonstrator Lab van de VU laten zien hoe een veilige, laagdrempelige omgeving kan bijdragen aan experimenteren en ondernemerschap zonder financiële of academische risico's. Een centrale coördinatie van incubators en accelerators zou de effectiviteit van

deze initiatieven vergroten, overlap verminderen en een gelijkwaardigere toegang tot middelen en netwerken bieden.

De afgelopen jaren is er veel bereikt op het gebied van kennisvalorisatie en impact via de startup route. Het KTO-netwerk heeft zich sterk ontwikkeld, thematische samenwerkingen binnen groeifondsprogramma's tonen hun meerwaarde, en de aandacht voor social ventures neemt toe. Tegelijkertijd zien we dat er nog stappen te zetten zijn. De behoefte aan een sterker KTO-netwerk dat de problemen zoals die geschetst zijn in het Deltaplan Valorisatie aanpakt, betere ondersteuning van social ventures en een hechtere samenwerking tussen wetenschappers en KTO's zijn terugkerende thema's. Aangezien het netwerk rond route 1 goed georganiseerd is in het KTO-overleg, moedigen we dit netwerk aan om een eigen strategische agenda te ontwikkelen en ondersteunen wij dit vanuit UNL en NFU. Op basis van de strategische plannen van de individuele kennisinstellingen en KTO's, onze gesprekken met hen, en de probleemstelling in het Deltaplan Valorisatie, zien wij een aantal ambities die we met dit netwerk zouden kunnen oppakken:

Ambities bij route 1

- 1 Versterken en verduurzamen van het KTO-netwerk:** We zetten in op een krachtig, zelf-organiserend KTO-netwerk waarin kennisdeling, harmonisatie van processen en samenwerking verder worden bevorderd en de samenwerkingen die zijn ontstaan door het Deltaplan Valorisatie verder worden versterkt. Het netwerk onderzoekt de mogelijkheden voor een vakvereniging die structureel bijdraagt aan de professionalisering van KTO's en hun rol in impactcreatie. Strategische inbedding van dit netwerk vindt plaats door UNL als agendavolger mee te nemen in het netwerk zodat agendering voor de stuurgroepen van UNL kan plaatsvinden.
- 2 Het verder versterken en uitbreiden van thematische samenwerkingen:** De samenwerking binnen (groeifonds) programma's zoals de TTT-programma's, Biotech Booster, chipNL, PhotonDelta, Quantumdelta enz. blijken zeer waardevol. De ambitie is om deze thematische netwerken verder te benutten en te versterken door regionale innovaties beter te koppelen aan nationale initiatieven en structurele kennisdeling te bevorderen.
- 3 Meer aandacht voor de begeleiding van diverse ondernemingsvormen:** Er is behoefte aan meer aandacht voor social ventures en SHAPE-startups. Deze ondernemingen dragen bij aan duurzame economische en maatschappelijke impact, maar blijven achter in financiering en begeleiding. De ambitie is om de ondersteuning voor deze ondernemingen te professionaliseren en structureel in te bedden, onder andere door initiatieven zoals het SHAPE-netwerk te versterken en te lobbyen voor financiering.
- 4 Meer aandacht voor elkaars kennis en kunde:** We streven naar een sterkere verbinding tussen wetenschappers en KTO's door wederzijds begrip en samenwerking te stimuleren. Dit kan onder meer door elkaar actiever te betrekken in elkaars werkveld en professionele wereld, om zo de effectiviteit van kennisvalorisatie te vergroten.

Kansen, uitdagingen en ambities bij route 2: **impact via samenwerking, co-creatie en open science**

Universiteiten werken steeds vaker samen in strategische, dynamische netwerken en innovatieve ecosystemen om maatschappelijke impact te realiseren. Door kennis te delen en samen te creëren, kunnen wetenschappers, studenten, bedrijven, beleidsmakers en burgers gezamenlijk oplossingen ontwikkelen voor complexe vraagstukken zoals klimaatverandering, gezondheidszorg en digitalisering. De kansen liggen vooral in het benutten van multi- en transdisciplinaire expertise, het vergroten van toegang tot data, het bevorderen van open science⁶ en citizen science, en het creëren van robuuste co-creatie-ecosystemen.

Hoewel samenwerking en co-creatie ook binnen de andere routes plaatsvinden, zien we dat samenwerkingsverbanden en de ecosystemen die (nog) niet per se leiden tot startups of beleidsbeïnvloeding, maar die wel essentieel zijn voor het realiseren van maatschappelijke impact. Voorbeelden hiervan zijn living labs, waar wetenschappers, bedrijven, overheden en burgers gezamenlijk werken aan praktische oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken, transdisciplinair onderzoek, waarbij wetenschappers samenwerken met maatschappelijke organisaties om gezamenlijk kennis te ontwikkelen, en academische werkplaatsen die interdisciplinaire samenwerking bevorderen tussen universiteiten, hogescholen, overheden en maatschappelijke organisaties. Ook open science-initiatieven, die het delen van data en onderzoeksresultaten bevorderen om samenwerking te vergemakkelijken, vallen onder deze route, evenals citizen science, waarbij burgers actief bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek. Wat deze vormen van samenwerking uniek maakt, is dat ze vaak langdurige en contextspecifieke partnerschappen zijn, die niet altijd direct meetbare economische of beleidsmatige uitkomsten opleveren, maar wel bijdragen aan bredere maatschappelijke verandering.

De focus ligt dan op het gezamenlijk ontwikkelen van kennis en oplossingen, waarbij de betrokkenheid van diverse stakeholders (zoals burgers, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden) centraal staat.

Impact maken via deze route is heel waardevol, maar ook lastig en vraagt vaak professionele ondersteuning. Samenwerking met verschillende partijen, zoals bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers, brengt bijvoorbeeld uiteenlopende belangen, doelstellingen en tijdslijnen met zich mee. Wetenschappers hebben vaak een langetermijnvisie, terwijl bedrijven sneller resultaat willen. Dit kan samenwerking bemoeilijken. Bovendien kost stakeholder management veel tijd, wat moeilijk is om te realiseren voor individuele wetenschappers. Daarnaast is er een gebrek aan passende structurele financiering en erkenning voor langdurige samenwerkingsinitiatieven. De traditionele financieringsmodellen zijn vaak gericht op tijdelijke projecten, individueel onderzoek of startups en zorgen er mede voor dat wetenschappers soms terughoudend zijn om zich op deze samenwerkingsroute te bewegen. Veel samenwerkingsverbanden zijn bovendien afhankelijk van persoonlijke relaties tussen onderzoekers en externe stakeholders, wat de continuïteit van deze samenwerkingen in gevaar kan brengen. Het vertrek van een belangrijke onderzoeker of partner kan een samenwerkingsverband vaak ontwrichten, waardoor de impact kwetsbaar wordt. Hoewel universiteiten hier zelf structurele oplossingen voor proberen te bedenken, is er juist ook behoefte aan meer kennisuitwisseling tussen instellingen zodat niet elke universiteit het wiel opnieuw hoeft uit te vinden bij het opzetten en ondersteunen van duurzame samenwerkingen.

⁶ Het [Chiefs Open Science \(COS\)](#) netwerk schrijft een separate visie over impact in open science.

Samenwerking en co-creatie zijn dus essentieel voor maatschappelijke impact, maar de gefragmenteerde organisatie, de uiteenlopende belangen, de financiële en erkenningsproblemen, de moeilijk meetbare impact en de kwetsbaarheid van samenwerkingsverbanden vormen obstakels. Er is een groeiende behoefte aan meer afstemming tussen universiteiten, het delen van best practices en het versterken van infrastructuren om deze route verder te professionaliseren. Het versterken van samenwerking tussen universiteiten, het ontwikkelen van structurele samenwerkingsmodellen die minder afhankelijk zijn van individuele onderzoekers, en het optimaliseren van financiering en erkenning zijn belangrijke ambities om de route van samenwerking, co-creatie en open science verder te versterken. Het verbeteren van de toegankelijkheid en schaalbaarheid van succesvolle initiatieven zal ook bijdragen aan het vergroten van de maatschappelijke impact van deze route. Aangezien deze route deels door het COS netwerk wordt behandeld (met eigen ambities op impact via open science en citizen science) en deels niet intra-universitair georganiseerd is, is het moeilijk om gezamenlijke ambities te formuleren. Op deze route zien we dan ook maar één duidelijke ambitie ontspringen, namelijk:

Ambitie bij route 2

- 1 **Het aanjagen en ondersteunen van intensievere samenwerking tussen universiteiten:** Het versterken van samenwerkingsverbanden tussen universiteiten en het bevorderen van een cultuur van kennisdeling, om zo de impact via samenwerking, co-creatie en open science te vergroten. We kunnen hierin samen optrekken met de Impact Alliantie⁷ en het COS.

Uit gesprekken komt naar voren dat thema's waarop we kunnen samenwerken en kunnen leren van elkaar zijn:

- **Ontwikkeling van structurele samenwerkingsmodellen:** Het creëren van meer structurele en institutionele samenwerkingsvormen die niet afhankelijk zijn van individuele onderzoekers, zodat de continuïteit en duurzaamheid van samenwerkingen gewaarborgd blijven.
- **Lobby voor financiering en erkenning voor co-creatie en samenwerkingsinitiatieven:** Het ontwikkelen van financieringsmodellen die passen bij de (zeer) lange termijn en structurele aard van samenwerkingsprojecten, en het vergroten van de erkenning van deze route binnen wetenschappelijke en maatschappelijke systemen.
- **Vergroten van de toegankelijkheid en schaalbaarheid van co-creatie-initiatieven:** Het opzetten van infrastructuren die citizen science en co-creatie gemakkelijker en breder toegankelijk maken, en het ontwikkelen van mechanismen en financiële instrumenten om succesvolle projecten schaalbaar te maken voor andere regio's of domeinen.

⁷ De Impactalliantie is een netwerk dat kennis wil uitwisselen rond het evalueren, verbeteren en organiseren van de maatschappelijke impact van onderzoek. Het is een initiatief van medewerkers van Tilburg University, de Erasmus Universiteit Rotterdam, Deltares, Wageningen University & Research, ZonMw, het Centrum voor Wetenschap- en Technologiestudies (Universiteit Leiden), en het Rathenau Instituut.

Kansen, uitdagingen en ambities bij route 3: impact via beleid, advies en wetenschaps- communicatie

Universiteiten spelen een cruciale rol in kennis voor beleid. Ze fungeren niet alleen als kenniscentra, maar ook als strategische partners voor overheden. Wetenschappers vertalen complexe onderzoeksresultaten naar praktische inzichten, zodat beleidsmakers onderbouwde beslissingen kunnen nemen op thema's als klimaat, gezondheid en technologie. Universiteiten adviseren via gespecialiseerde onderzoekscentra en leveren beleidsadvies, bijvoorbeeld via wetenschappelijke raden of ad-hoc advies.

De COVID-pandemie heeft op indringende wijze het belang van goed en tijdig beleidsadvies vanuit de wetenschap onderstreept. Tegelijkertijd liet de pandemie ook zien hoe ingewikkeld het is om wetenschappelijke inzichten effectief in het beleidsproces te integreren. Wetenschappelijke kennis bleek gefragmenteerd, en er was regelmatig sprake van verwarring over de rolverdeling tussen wetenschap en politiek. Gezien de kans op vergelijkbare crises in de toekomst is het van belang om lering te trekken uit de COVID-pandemie en de randvoorwaarden voor effectieve wisselwerking tussen wetenschap en beleid te verbeteren.

Naast beleidsmakers richt de wetenschapscommunicatie van universiteiten zich ook op het brede publiek. De groeiende maatschappelijke verwachtingen, bijvoorbeeld rondom klimaat, energie, gezondheid en sociale ongelijkheid, versterken de noodzaak voor betrouwbare, toegankelijke en betekenisvolle communicatie over wetenschappelijke inzichten. Universiteiten zetten zich hier actief voor in, onder andere via mediaoptredens, publiekslezingen, debatten en initiatieven als Wageningen Dialogues en Campus Den Haag, die wetenschap dichterbij samenleving en beleid brengen.

Er is ook groeiende aandacht voor wetenschapscommunicatie binnen de academische wereld zelf. In het kader van 'Erkennen en Waarderen' worden onderzoekers steeds meer gestimuleerd om zich ook op communicatie en maatschappelijke impact te richten. De oprichting van het Nationaal Expertisecentrum voor Wetenschap en Samenleving (NEWS) is daarvan een belangrijk voorbeeld. Deze ontwikkeling is mede ingegeven door het wantrouwen dat bij een deel van de samenleving is ontstaan over wetenschap tijdens de COVID-pandemie. De wetenschap staat nu meer dan ooit voor de uitdaging om helder, transparant en onafhankelijk te communiceren en tegelijkertijd effectief bij te dragen aan het publieke debat. Dit is echter niet zo simpel als het klinkt. Wetenschap biedt geen eenduidige antwoorden, maar inzichten en scenario's.

In de beleidspraktijk geldt dat wetenschappelijke inzichten niet één-op-één kunnen worden overgenomen; beleid is geen technocratische kopie van onderzoeksresultaten. Keuzes maken blijft een politieke taak, gebaseerd op waarden, prioriteiten en maatschappelijke overwegingen. Tegelijkertijd mag verwacht worden dat beleid geïnformeerd is door actuele, gevalideerde en breed gedragen kennis. Dat betekent dat universiteiten en andere kennisinstellingen hun rol serieus moeten nemen als aanbieders van conceptuele en empirische kaders die beleidsontwikkeling ondersteunen. Daarbij hoort ook het vermogen om disciplinaire grenzen te overstijgen. Veel maatschappelijke problemen, zoals klimaatverandering, armoede of de inzet van kunstmatige intelligentie, vragen om multidisciplinaire of zelfs transdisciplinaire benaderingen. De kennis hiervoor is vaak wel aanwezig, maar gefragmenteerd en lastig vindbaar, zowel voor beleidsmakers als voor wetenschappers zelf.

Wetenschappelijke kennis is bovendien vaak specialistisch, en wetenschappers moeten in staat zijn om deze bevindingen op een begrijpelijke en praktische manier over te brengen, wat niet altijd eenvoudig is. Sommige universiteiten bieden onderzoekers hiervoor ondersteuning, bijvoorbeeld Tilburg University met het CoSPIRIT programma dat zich richt op vaardigheden zoals het formuleren van beleidsvragen, het behouden van onafhankelijkheid en het begrijpen van de politieke dynamiek. Dit soort ondersteuning wordt echter niet overal geboden en is vaak lastig vindbaar voor onderzoekers. Uit gesprekken blijkt dat het voor onderzoekers bovendien lastig is om toegang te vinden tot de juiste beleidspartners. Andersom horen we van beleidsmakers dat zij het op hun beurt lastig vinden om de juiste wetenschappers te kunnen vinden. Wetenschappelijke kennis is bovendien vaak verdeeld over verschillende disciplines, wat het moeilijk maakt om geïntegreerde, multidisciplinaire benaderingen te ontwikkelen die beleidsmakers helpen bij complexe vraagstukken. Kortom, het ontbreken van goed gedefinieerde netwerken en structuren om vraag en aanbod van kennis effectief te verbinden, bemoeilijkt de toegang van beleidsmakers en andere kennisgebruikers tot de juiste expertise. Dit leidt tot gemiste kansen om wetenschappelijke inzichten effectief in het beleidsproces te integreren.

Wetenschapscommunicatie is vaak afhankelijk van de beschikbare tijd, middelen en de juiste vaardigheden binnen instellingen. Deze zijn echter niet altijd voorhanden, wat de effectiviteit van de communicatie en samenwerking kan beperken. Het vinden van de juiste stakeholders en het waarborgen van onafhankelijkheid tijdens de actieve bijdrage aan beleidsvorming is eveneens geen gemakkelijke opgave en heeft meer aandacht nodig. Binnen de overheid wordt nu onderzocht of met de aanstelling van Chief Scientific Advisors (CSA)⁸ en science fellows een brug geslagen kan worden tussen de kennisvraag van overheid en politiek en het aanbod van kennisinstellingen.

Om wetenschappers te motiveren om bij te dragen aan CSA- en fellow-initiatieven, is het belangrijk dat hun inzet voor beleid en samenleving expliciet wordt erkend en gewaardeerd. En dat hiervoor ook ruimte gecreëerd wordt in de tijdsbesteding van onderzoekers, juist wanneer hun werk niet direct tot wetenschappelijke publicaties leidt. Daarnaast is niet elke wetenschapper vanzelfsprekend toegerust om effectief te opereren in een beleidscontext. Universiteiten kunnen hierin ondersteunen door opleidingen, coaching en programma's aan te bieden op het gebied van wetenschapscommunicatie, beleidsvaardigheden en bestuurlijke sensitiviteit, zoals het voorbeeld van CoSPIRIT laat zien. Tot slot is mobiliteit tussen wetenschap en beleid essentieel om de wederzijdse aansluiting te verbeteren. Detacheringen van onderzoekers naar ministeries en omgekeerd, waarbij beleidsmedewerkers als fellow of gastonderzoeker bij universiteiten worden geplaatst, zoals dat wordt gedaan bij het Institute for advanced studies van de UvA⁹, bevorderen structureel wederzijds begrip en samenwerking.

⁸ Een Chief Scientific Advisor (CSA) is een wetenschappelijk expert (hoogleraar) die tijdelijk wordt aangesteld binnen een ministerie om als brug te fungeren tussen wetenschap en beleid. De CSA zorgt ervoor dat beleidsbeslissingen worden geïnformeerd door actuele en relevante wetenschappelijke inzichten. Zie ook: **De rol van de chief scientist bij kennis voor beleid**, door Jeroen Heres, Paul Diederens, Dhoya Snijders en Wiebe E. Bijker (Rathenau Instituut, oktober 2024).

⁹ Het IAS van de UvA biedt twee typen fellowships: **Research Fellows** (voor onderzoekers die kortdurend werken aan interdisciplinaire projecten) en **Policy Fellows** (voor professionals die zich richten op wetenschap en beleid).

Om de impact van wetenschap op beleid en samenleving te vergroten, zijn dus structurele investeringen en hervormingen nodig. Er liggen kansen op vier terreinen:

Ambities bij route 3

1 **Uitbreiden en verbinden van bestaande kennisnetwerken:**

Door netwerken zoals Wageningen Dialogues, Campus Den Haag en andere initiatieven beter te verbinden, creëren universiteiten een sterker ecosysteem voor wetenschap en beleid, waarin kennisuitwisseling structureel wordt gefaciliteerd.

2 **Ontwikkelen van een gezamenlijk platform voor wetenschap en beleid:**

Universiteiten bundelen hun krachten om een nationaal platform te ontwikkelen waar beleidsmakers en wetenschappers elkaar kunnen vinden. Dit platform verbetert de toegankelijkheid van wetenschappelijke expertise en faciliteert structurele samenwerking.

3 **Institutionaliseren van structurele samenwerking met beleidsmakers:**

Universiteiten werken samen aan duurzame samenwerkingsverbanden met overheden, bijvoorbeeld via periodieke kennisuitwisselingen, vaste aanspreekpunten binnen universiteiten voor beleidsmakers, beleidsfellowships of de aanstelling van chief science advisors bij ministeries.

4 **Bewaken van onafhankelijkheid en rolzuiverheid:**

Naarmate wetenschap dichter op de politieke besluitvorming komt te staan, wordt het belangrijker om scherp te blijven op rolzuiverheid en onafhankelijkheid. Wetenschappers mogen niet de speelbal van de politiek worden. De wetenschappelijke praktijk is gebaseerd op falsificeerbare inzichten en voortdurende voortschrijding, dat staat haaks op de politieke behoefte aan eenduidigheid en snelle antwoorden. Wetenschappers moeten hierbij ondersteund worden.